Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Biblia, lat

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

Doering, Matthias

[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488

Prologus in Esayam prophetam

urn:nbn:de:bsz:31-304045

Visual Library

Incipit ꝓlogus in Eſayam ꝓphetam.

Incipit ꝓlog⁹ in eſayam ꝓphetam.

Nemo[a] cũ ꝓphetas verſibus[b] viderit eſſe deſcriptos metro[c] eos eſtimet apud hebreos ligari ⁊ aliqd[d] ſile hr̃e de pſalmis vl' opib⁹ ſalomonis. Sȝ[e] qđ in demoſthene ⁊ tullio ſolet fieri vt[f] p̲ cola ſcribant̃ ⁊ comata q[g] vtiqȝ ꝓſa ⁊ nõ verſibus ꝯſcripſerũt. Nos qȝ vtilitati legẽtiũ ꝓuidẽtes: īterptationẽ[h] nouã nouo[i] ſcribẽdi gñe diſtixim⁹[k]. Ac[l] primũ dr̃ eſaia ſciẽdũ q i ſermone ſuo diſert⁹ ſit qppe[m] vt[n] vir nobilis et[o] vrbane elegantie: nec[p] hñs qcq̃ȝ i eloquio ruſticitatis admixtũ. Vñ[q] accidit[r] vt[s] p̄ ceteris flore[t] ſermõis ei⁹ trãſlatio[v] nõ potuerit ꝯſeruare. Deinde[x] etiã hoc adiiciẽdũ q[y] nõ tã ꝓpheta[z] dicẽdus ſit q̃ȝ euãgeliſta[ȝ]. Ita[a] eñ vniuerſa xp̄i eccl'ieq́ȝ myſteria ad liqdũ ꝓſecut⁹[b] ē vt[c] nõ putes eũ de futuro vaticinari ſȝ[d] de

Nemo cũ ꝓphas etc̃. Iſte ꝓlog⁹ diuidit̃ in q̃nqȝ partes. In quarȝ prima errorẽ ponẽtiũ ꝓphas apud hebreos metrice eſſe cõſcriptos eliminat: ibi. Nemo cũ ꝓphas etc̃. In ſcđa opus et auctorẽ multipliciter cõmendat. p̲ qđ auditorȝ attẽtionem excitat: ibi. primũ de Eſaia ſciendũ etc̃. In tertia opis difficultatẽ et laborũ īmenſitatẽ inſinuat: p̲ qđ auditorȝ beniuolẽtiã captat: ibi. Nec ignoro qñti laborũ ſit etc̃. In q̃rta locũ ⁊ tps ⁊ mãm ꝓphie determinat: vt p̲ h auditores dociles reddat: ibi. ꝓphauit aũt. Locus determinat̃: cũ dr̃. In ihr'lm et i iudea. Tempus cũ dr̃. Nec dũ .x. tribubus in captiuitatẽ ductis. Materia tãgit̃. ſ. ꝯ qs dirigit̃ ꝓphia cũ dr̃. Ac de vtroqȝ regno etc̃. In q̃nta parte a paula euſtochio: qbus ſcribit ſuffragia orõnũ poſtulat: ibi. quã q̃to plus amatis etc̃. His viſis expoſitiõi lr̃e inſiſtam⁹. a Nemo cũ ꝓphetas. i. libros ꝓphetarȝ. b Verſib⁹ viderit etc̃. i. diſtictos breuib⁹ clauſulis. q: p̲ cola diſtinguũt̃ ⁊ comata: ſicut inferius exponet̃ plen⁹. c Metro eos etc̃. ex q̄ſitũ modũ loquẽdi hȝ h hieronym⁹. Metrũ eñ certis pedũ mẽſuris atqȝ ſpacijs terminat̃: nec vltra diuiſiões tp̄orȝ ꝯſtitutã ꝓgredit̃: et ita qui metrice loquit̃: metro q̄ſi qđã vinculo alligat̃. et dr̃ metrũ a metros grece qđ eſt mẽſura latine. q: hȝ certã mẽſurã ſyllabarȝ et tp̄orȝ: et nemo exiſtimet ꝓphas. d Aliqd ſile etc̃. vt. ſ. metris ligent̃: aut metrice ſcribãt̃. ſicut eñ dicit orator. Pſalteriũ lyrici ꝯpoſuere pedes. In ep̄la ad paulinũ vbi exponit̃ lr̃a illa Dauid ſymonides nr̃ etc̃. inuenies iſtũ verſum cũ expoſitiõe ſua Itẽ finis ꝓuerbiorȝ ab illo loco. ſ. Mulierẽ fortem qs inueniet. metrice ſcribit̃. vide. ẽ. in ꝓlogo ſup libros regũ ab illo loco: ſȝ etiã pſalmi vſqȝ ad locũ. Porro q̃nqȝ lr̃e. et inuenies ſatis de metris iſtis. Itẽ in ſcđo ꝓlogo ſup Iob dicit hieronym⁹ Omnia fere ſcripturarȝ cãtica ſub metro cõprehẽdi. i. metrice ſcribi. Sȝ poti⁹ eſtimet fieri in ꝓphis e Qđ in demoſthene etc̃. i. in ſcripturis demoſthenis et tullij: q ꝓſaice ſcripſerũt et nõ metrice f Vt p̲ cola etc̃. ꝓphe. ſ. ſic opa tullij ⁊ demoſthenis g Qui vtiqȝ ꝓſa. etc̃. In ſcđo ꝓlogo ſup Iob circa mediũ dictũ ē qđ ſit ꝓſa: et qđ verſus. Cola et comata appellat maiores et minores diſtinctiões. Colon eñ grece mẽbrũ latine. Coma aũt interꝑtat̃ articulus ſiue ꝑticula. Articulus aũt dr̃ paruũ mẽbrũ. Sicut aũt in corpe articul⁹ minor eſt mẽbro qđ mai⁹ eſt: ſic coma min⁹ eſt colo qđ dr̃ mẽbrũ orõnis. Coma vero ſe hȝ p̲ modũ articuli. Et dicũt qdã q coma eſt qñ nec eſt ꝑfecta ꝯſtructio: nec ꝑfecta ſnĩa. et fit ibi pũctus rotũdus vel flex⁹. Colon vel colũ vbi eſt ꝑfecta ꝯſtructio: ſȝ nõ ꝑfecta ſnĩa. et ibi fit punct⁹ eleuatus. Period⁹ vero eſt qñ ꝑfecta eſt ꝯſtructio et ꝑfecta ſnĩa. et ibi fit verſus. vbi grã Eſaie. i. Qđ ſi nolueritis et me ad iracũdiam ꝓuocaueritis: ecce coma. Gladi⁹ deuorabit vos: ecce colon vel colũ: qđ ꝯſtat ex duob⁹ comatib⁹. Q: os dñi locutũ eſt. ecce terminat̃ ſnĩa et fit period⁹ in fine verſus. et dicit̃ a peri qđ eſt circum et odos qđ eſt cãtus: q̄ſi circularis et ꝑfect⁹ cãtus. et ꝯcordãt ſatis verba Iſid. i. ij. ethymol. vbi dicit. Coma ꝑticula eſt ſnĩe: colon mẽbrũ: periodus ambit⁹ vel circuit⁹. ſm ipſũ dicit̃ period⁹ a peri qđ eſt circũ: et odos qđ eſt via: q: in fine verſus ꝑfecta eſt via ꝓlatiõis. Et ſubdit Iſid. Fit aũt ex ꝯiũctiõe verborȝ coma: ex comate colon: ex colõ periodus. coma eſt iũcture finitio. ſ. articulus. vt puta. et ſi vereor iudices: ecce vnũ coma. Sequit̃ ⁊ aliud coma: ne turpe ſit ꝓ fortiſſimo viro dicere. et factũ eſt colõ. i. mẽbrũ qđ intellectũ ſenſui ꝯſtat: ſȝ adhuc pẽdet orõ. Sicqȝ deinde ex plurib⁹ mẽbris fit periodus. i. extrema ſnĩe clauſula. Ita veterẽ iudiciorȝ morẽ requirit. periodus aũt lõgior eſſe nõ dȝ q̃ vt ſpũ vno ꝓferat̃. Pleni⁹ loquit̃ Iſid. i. ethimol. ꝯ iſta materia Dicit eñ ibi Poſitura eſt figura ad diſtiguẽdos ſẽſus p̲ cola: comata et piodos. q dũ ordine ſuo apponit̃ ſenſus nob lc̃õis oñdit. Dicte aũt poſiture vel q: pũct poſit anotant̃. vl' q: ibi vox p̲ interuallo diſtinctiõis deponit̃ has greci theſis vocãt: latini poſituras. Pria poſita ſubdiſtinctio dr̃ eadẽ ẽ et coma. Media diſtinctio ſeqns ē ipſa eſt ⁊ colõ. Vltia diſtinctio eſt q totã ſnĩaȝ claudit. ipſa ē piodus. cui⁹ vt dixim⁹: ptes ſũt cola ⁊ comata q̄rȝ diuerſitas pũctis diuerſo loco poſitis demõſtrat̃. vbi eñ in initio ꝓnũciatiõis: necdũ plena ſẽſui pars eſt: et tñ reſpirare oportet: fit coma. i. ꝑticula ſenſus. pũctuſqȝ ad imã lr̃am ponit̃: et vocat̃ ſubdiſtinctio: ab eo q punctũ ſubt⁹. i. ad imã litterã accipit. Vbi aũt in ſequẽtib⁹ iã ſnĩa ſenſũ p̄ſtat: ſȝ adhuc ſupeſt aliqd de ſnĩe plenitudine: fit colon. i. media diſtinctio: mediãqȝ lr̃am pũcto notam⁹. i. ad mediã lr̃aȝ punctũ ponim⁹. Vbi vero iã p̲ grad⁹ ꝓnũciãdo plenã ſnĩe clauſulã facim⁹: fit periodus: punctũqȝ ad caput lr̃e ponim⁹. et vocat̃ diſtinctio. i. diſiũctio. q: integrã ſeparat ſnĩaȝ. Hoc qdẽ apud oratores: cẽterȝ apud poetas: vbi in verſu poſt duos pedes ſyllaba remanet. vt ibi. Arma viruq́ȝ cano: coma eſt. q: ibi poſt ſcãſionẽ precaſio verbi facta eſt. Vbi vero poſt duos pedes de pte orõis nihil ſupeſt: vt ibi. Anglia. Flandria. colon eſt. tot⁹ aũt verſus periodus eſt. aliq exponũt. Per cola. i. p̲ maiores decaſiões: et p̲ clauſulas q̄ſdã ex duab⁹ vel plurib⁹ dictiõibus ꝯſtãtes. vt Eſa. i. Dereliquerũt dñm: blaſphemauerũt ſanctũ iſrl'. abalienati ſunt retrorſũ. Et comata. i. minores decaſiões. vt Eſa. ix. Vocabit̃ nomẽ ei⁹ admirabilis: ꝯſiliari⁹: de⁹ fortis etc̃. h Interpra. no. iſtã. ſ. trãſlationẽ. q iã noua dr̃. q: ẽ p̄ vaſe trãſlata. ſ. de hebreo i latinũ nõ ſicut alie q p̄ ẽ hebreo i grecũ. p⁹ de greco trãſferebãt̃ in latinũ. Vel iđ dicit noua. q: añ eũ nemo de hebreo trãſtulit i latinũ. i Nouo ſcri. gñe. i. ꝓſaice. q: antiq philoſophi et poete metrice ſolebãt ſcribere et nõ ꝓſaice. vñ Iſid. i. ethimol. dicit tñ apud grecos q apud latinos lõge antiqorẽ curã fuiſſe carminũ q ꝓſe. oĩa eñ pri⁹ verſibus ꝯdebant̃. ꝓſe aũt ſtudiũ ſero viguit. et ideo appellat̃ nouũ gen⁹ ſcribẽdi. k Diſtinxim⁹. i. diſtincte et apte ſcripſim⁹. qđ multũ ꝓdeſt legẽtib⁹. l Ac primũ de Eſaia ſciendũ etc̃. diſert⁹. i. diſcret⁹ et eloquẽs. m Quippe. i. qđ mirũ n Vt vir nobilis. genere et nobilior mẽte o Et vrbane eloquẽtie. i. curialis et elegãtis eloquẽtie. Aliq libri hñt vrbane elegãtie. q. d. ſicut vrbani excellũt rurales in eloquẽtia et curialitate: ſic Eſaias hȝ ꝑeminentiã eloquij pre ceteris ꝓphetis. p Nec habẽs quicq etc̃. Nullam eñ incompoſitionẽ vel inordinationem habet in ſuis verbis. ſed ſemꝑ ordinate loquit̃ ⁊ ornate q Vnde quia. ſ. ita diſerte ⁊ ornate loquitur in hebreo. r Accidit. hoc quod ſeqtur. s Vt pre ceteris. ꝓphetis. t Florem ſermonis eius. i. ornatũ quẽ habet in hebreo ⁊c. v Tranſlatio nõ potuerit ⁊c. In latino. Sic videt ad antipophorã que poſſet ei fieri quare. ſ. ſua tranſlatio nõ habȝ tantũ ornatũ librorȝ q̃tum habet ipſum hebraicũ. multa eñ bene ſonant in vna lingua q nõ ita bene ſonãt ſi ad aliã linguã fuerint tranſlata.
x Deinde ⁊c. Precedenti ꝓphete cõmendationẽ y Quod non tã. id eſt intantum. z Propheta dicẽdus ſit q. i. q̃tum etiam.
ȝ Euangeliſta. q. d. q: iam facta manifeſte narrat: magis dicendus eſt euangeliſta q ꝓpheta: qui ſub enigmate ⁊ obſcure veritatẽ futuram ꝓnunciat. a Ita eñ vniuerſa xp̄i ⁊c. i. clare ⁊ expſſe. b Proſecutus eſt. ſcribendo. c Vt nõ eum ⁊c. i. ꝓphetare. d Sed

HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE
BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

pteritis hiſtoriā texere. vñ̄ͤ ↄijcio noluiſſeͩ tūc tp̄is ſeptuagita interp̄tes fidei ſue ſacramēta pſpicueᵍ ethnicis ꝓdereʰ: neⁱ ſanctū canibus: ⁊ margaritas porcis darent. q̄ᵏ cū hāc editionē legeritis: ab illis aīaduertetisᵐ abſcōdita: nec ignoro q̄nti laboris ſit ꝓphetas intelligere necº facile quēpiā poſſe iudicare de interp̄tatiōe niſiᵖ intellexerit anteᑫ q̄ legerit. Nosʳ q̄ʒ patere morſibᵘˢ plimoꝝᵗ ſtimulāte inuidia qđᵘ ↄſeqˣ nō valent: deſpiciūtʸ. Sciensᶻ ergo ⁊ prudens inᵃ flamā mitto manū: ⁊ᵇ nihilomiᵘ hoc a faſtidioſ lectoribᶜ p̄cor vtᵈ quō greciᵉ pᵘ ſeptuaginta trāſlatores aq̄lā ⁊ ſymmachū ⁊ theodotionē legūtᶠ velᵍ ob ſtudiū doctrie ſue velʰ vt ſeptuaginta magisⁱ ex collatiōe coꝝ intelligāt ſicᵏ ⁊ iſti ſaltēˡ vnū poſtᵐ priores hr̄e dignent interp̄tem. Legātⁿ priᵘ ⁊ᵒ poſtea deſpiciāt: ne videant nō exᵖ iudicio: ſʒ ex odij p̄ſumptiōe ignorata dānare. Prophetauitᑫ aūt Eſaias i hierlm ⁊ʳ in iudea necdūᵃ decēᵇ tribubᵘ i captiuitatē ductis: acᶜ de vtroqʒ regno nunc cōmixtim nūc ſepatim texitᵈ oraculūᵉ. Etᶠ cū interdū ad p̄ſitem reſpiciat hyſtoriā: ⁊ pᵘ babylonie captiuitatē reditū p̄pli ſignificet in iudeā: tñ̄ᵍ oīs eiᵘ cura deʰ vocatiōe gentiū ⁊ⁱ de aduētu xp̄i ē. Queᵏ q̄ntoˡ plus amatis o paula ⁊ euſtochiū: tāto magis ab eo petite: vt ꝓ obtrectatiōe p̄ſiti q̄ me indeſinenter emuli laniātᵐ: ipſe mihi mercedē reſtituat in futuro.

de p̄teritis ⁊c̄.i. ↄſtruere vel ordinare. Eſa.ix. Paruulᵘ eñ̄ natus eſt nobis: ⁊ filiᵘ datᵘ eſt nob. Ecce q̄ expſſe p̄dicat de xp̄o. Itē de eccīa dī Eſa.v.c. Uinea facta eſt dilecto ⁊c̄. e Uñ̄ cōiecio.i. opinor: vel q̄buſdā cōiecturis p̄p̄edo f Noluiſſe tūc tp̄is.⁊c̄.i. trinitatē. incarnatiōis ⁊ paſſiōis ſecreta myſteria g Perſpicue ethniq.i. gētilibᵘ q̄ erāt i egypto q̄n trāſtulerunt h Prodere.al. p̄dere.i. māifeſtare. vide i opuſculo d̄ vocabulis biblie vbi exponit ethnicus i Ne ſanctū canibᵘ ⁊c̄. math vij k Que ſacra o paula ⁊ euſtochium.
l Animaduertetis abſcōdita.i. de induſtria omiſſa ab illis.lxx. interp̄tibᵘ m Cū hāc editionē legerit. ſcʒ i q̄ exprimūt. vñ̄ Eſa. ix. vbi.lxx. trāſtulerant magni ↄſilij angelᵘ. Hieronȳ. trāſtulit ſicut erat i hebreo: ⁊ vocabit nomē eiᵘ admirabilis ↄſiliariᵘ. deus fortē. pater futuri ſcl'i. p̄nceps pacꝭ. Itē multa omiſerūt: vl' obſcure trāſtulerunt: ſicut pʒ in ep̄la ad deſideriū ſup poſita. n Nec ignoro ⁊c̄. p h̄ inſinuat ſe multū laboraſſe. In iſta trāſlatiōe h̄ dicit q: priᵘ oportuit eū addiſcere hebraicū anteq̄ prophetaꝝ plenū habuerit itellectū: ⁊ ſic multū laborauit i addiſcēdo hebraicū ⁊ trāſferendo poſtea in latinū. o Nec ē facile vtrū ſit v̄a: falſa: cōpleta aut diminuta. p Niſi intellexerit ꝓphas ſʒ linguā h̄ebreā. q Anteq̄ legerit. trāſlatos in latinū. Per h̄ rep̄hendit q̄ſdā emulos: q̄ rep̄hendebāt eius trāſlationē: nō intelligētes hebraicam veritatē. r Nos q̄ʒ patere.i. expoſitos eſſe. s Morſibᵘ.i. detractionibᵘ. t Plurimoꝝ.mihi inuidentiū v Qđ.i. cuius ſniām vel intellectū. x Cōſequi nō valēt.i. nequeūt habere vel adipiſci. y Deſpiciūt.q̄ſi maledicitū. z Sciēs ꝗ.i. ſcienter ⁊ prudēter a In flamā mitto manū.i. expono me piculo.ſ. detractiōibᵘ emuloꝝ. ⁊ vi alludere facto Sceuole q̄ cū vellet ſyllā romani ip̄ij inimicū occidere: occidit cinnam ↄſortē ⁊ amicū ſuū. ⁊ q: ſic errauit: manū tādiu in igne tenuit donec cōbuſta fuit. vel eſt vulgaris modus loquēdi b Et nihilominus ⁊c̄.i. tedioſis vel faſtidio plenis. c Lectoribᵘ p̄cor.q̄ faſtidiūt.i. horrēt vel ſpernūt tranſlationē meā. vel q̄s tedet eā audire. Uerſus. Faſtidit tedet: faſtidit ſpernit ⁊ horret. d Ut quō.i. ſicut. e Greci poſt.lxx. ⁊c̄.i. eorum trāſlatiōes. f Legūt.d̄ iſtis tribᵘ inuenies.ſ. in ſcd̄o ꝓlogo ſup Iob. circa prin. Legunt inq̄. g Uel ob ſtudium doctrine.i. exercitiū ingenij ſui. vl' vt multa legentes multa ſciant ⁊ doceant alios.
h Uel vt.lxx. interp̄tum trāſlatione i Mag ex collatiōe ⁊c̄. ↄferēdo trāſlationē tranſlatiōi: q: collatio pluriū magis valʒ ad meliᵘ intelligēdū k Sic ⁊ iſti. emuli mei vel lectores faſtidioſi l Saltē vnū. nō plēs ſicut greci. m Poſt priores ⁊c̄. me.ſ. q̄ pᵘ eos q̄ d̄ hebreo trāſtulerunt in grecū: de hebreo trāſtulit in latinū. n Legant priᵘ. editionē meā. o Et poſtea deſpiciāt. ſi rep̄henſibilē viderint. p Ex iudicio diſcretiōis: ſed nō ex odioſa pſumptiōe: vt fiat endiadis q Prophetauit aūt ⁊c̄. in hieruſalē. metropoli iudee r Et in iudea. videt h̄ ſup̄fluū. p h̄ eñ̄ qđ.ſ. dixerat eū ꝓphetaſſe in ih'rlm: ſatis vi dixiſſe euʒ in iudea ꝓphetaſſe. Ad h̄ dicēdū q̄ iudea q̄nqʒ dī tota terra ꝓmiſſiōis. Uñ̄ in pſ̄. Notᵘ in iudea deᵘ. q̄nqʒ dicit terra duaꝝ tribuuʒ. Math.ij.g. Audiēs aūt q̄ archelaus regnaret in iudea. Q̄nqʒ ponit ꝓ ſorte iude.ij. Paralyp.xx.c. O iuda ⁊ ih'rlm nolite timere.i. ſors iude ⁊ ſors bēiamini: qua erat p̄ ih'rlm: ⁊ ſic accipit hic. ponit ꝗ h̄ ih'rlm ꝓ ſorte beniamin: ⁊ iudea ꝓ ſorte iude. a Necdū.i. nōdū. b Decē tribubᵘ ⁊c̄.ſ. q̄s poſtea capti-

nauit Salmanaſar rex aſſyrioꝝ. vñ̄.iiij. Reg. xvij.d. trāſlatus eſt iſrl' de terra ſua i aſſyrios. Contrariū tñ̄ videt.iiij. Reg.xx. ⁊ in multꝭ alijs locis q̄ Eſaias ꝓphetauit vſqʒ ad manaſſen: q̄ occidit euʒ: ⁊ ↄſtat q̄ nūc captiuate erāt.x. tribus.ſ. ſeptimo āno ezechie patris manaſſe. Uñ̄.iiij. Reg.xviij.b. āno. vi. ezechie capta eſt ſamaria: ⁊ tranſtulit rex aſſyrioꝝ iſrl'm aſſyrios. Ad qđ reſpōdēdū eſt exponēdo Prophetauit.i. ꝓphetare icboauit. c Ac de vtroqʒ regno.i. x. tribuū ⁊ duaꝝ q: ſcilicet eſt. ſicut habet.iij. Reg. xij.c. d Texit.i. ordinauit.
e Oraculuʒ. ꝓphetiā que eſt diuinuʒ reſum vel diuinum eloquʒ
f Et cū interdū Hic tāgit materia huiᵘ libri. ſcʒ opa iuſticie ⁊ miſericordie. iuſticie ibi. Et pᵘ babylonie captiuitatē. Miſericordie ibi. Reditū p̄pli ſignificet in iudeā. ⁊ ſequit.
g Tamē oīs eiᵘ cura.i. p̄ncipalis intētio eſt. h De vocatiōe gentiū ad fidē. i Et de aduētu xp̄i. in carnē. k Que.ſ. xp̄m.
l Quāto plus amatᵘ ⁊c̄. vt ꝓ obtrectatiōe p̄ſiti.i. ꝓ emulatiōe p̄ſiti: vel ꝓ ſuſtinentia p̄ſitis obtrectatiōis m Laniāt.i. detrahēdo diſcerpūt. n Qui ſcit me ⁊c̄.ſ. hebree ⁊ chaldaice.
o Eruditiōe ſudaſſe.i. multuʒ laboraſſe. Dicit eñ̄ q̄ ꝓpter h̄ q̄ poſſet loq̄ chaldaicū fecit ſibi limare dētes. p De falſitate ſcripturaꝝ. q: ante trāſlationē Hiero. dicebāt nos habere falſas biblias ⁊ corruptas. q Inſultarent.i. improperarēt. Inſultare aūt aduerſarioꝝ ꝓprie dicit cū quadam cauillatione ⁊ deriſione deridere.

Explicit qualiſcunqʒ expoſitio iſtius ꝓlogi.

Poſtilla Nicolai de lyra ſup Eſaiā incipit.

Jeruſalem euāgeliſtā dabo. Eſai. xli. ſm̄ q̄ dicit. b. Hieronȳ. in ep̄la ad paulinū d̄ oībus ſacre ſcripture libris. Eſaias nō videt ꝓphetiā: ſʒ magis euāgeliū texere: ꝓpter qđ dicit idē Hieronȳ. i ꝓlogo ſup librū Eſaie: q̄ nō tā ꝓpheta dicendᵘ eſt: q̄ȝ euangeliſta. Et ideo cōuenienter dicit v̄buʒ ꝓpoſitū d̄ ipſo. Hierlm ⁊c̄. In q̄ tangunt quattuor cauſe huiᵘ libri Eſaie: quem p̄ manibᵘ habemus.ſ. efficiens. materialis. formalis ⁊ finalis. Efficiens aūt cauſa duplex eſt. Una principalis.ſ. ſp̄ūſanctᵘ: q̄ inſpirante locuti ſunt prophete: ſm̄ q̄ dicit.ij. Petri.i. Non eñ̄ volūtate humana allata eſt aliq̄n prophetia: ſʒ ſp̄ūſancto inſpirati locuti ſūt ſancti dei hoīes. Et h̄ cauſa tāgit cū dicit. Dabo. q: cognitionē propheticā dedit Eſaie. d̄ quo pōt accipi qđ dī infra.xlij. Dedi te in fedus p̄pli. Eſaias eñ̄ int̄ alios prophas clarius deſcripſit myſteriū xp̄i: p qđ genᵘ hūanū eſt ipſi deo federatū. Alia v̄o cā efficiēs inſtrumētalis eſt.ſ. Eſaias. qui ſp̄ūſancto dictāte hunc librū ↄſcripſit: q̄ notat cū dicit. Euangeliſtā. Et cū hoc notat etiam cauſa materialis ⁊ formalis. Ad cuius intellectum ſciendum q̄ euangeliſta dicitur ab eu. quod eſt bonum: ⁊ angelus quod eſt nuncius. Dicitur autem bonus nuncius triplici ratione. Una ratio accipit ex parte mittētis.ſ. q: a bono dño mittit. ⁊ ſm̄ h̄ ſub noīe euāgeliſte tāgit cā efficiēs inſtrumētalis huiᵘ

libri.ſ.eſaias a ſpũſancto deſtinatꝰ ad nũciandũ ꝟbo ꝛ ſcripto illa q̃ ꝑtinent in h̃ libro.de q̃ põt accipi qđ dicit̃ infra.xli. Spiritus dñi ſup me:eo ꝙ vnxerit me:ad euãgelizandũ paupibꝰ miſit me.Hec eſt lr̃a ſm̃ trãſlationẽ.lxx.ꝛ eadẽ eſt ſñia in tranſlatiõe nr̃a q̃ hic h̃z.Spũs dñi ſup me:eo ꝙ vnxerit me:ad annũciãdũ mãſuetis miſit me. Secundo mõ dicit̃ aliq̃s bonꝰ nunciꝰ ſeu euãgeliſta rõne boni qđ ꝑ ipſũ nunciat̃.ꝛ ſm̃ h̃ ſub noĩe euãgeliſte materia huiꝰ libri deſignat̃:in q̃ myſteriũ ipſius xp̃i qđ nõ ſolũ ẽ bonum:ſꝫ etiã optimũ deſcribit̃.q: ſicut dictũ ẽ magis videt̃ euãgeliũ ꝙ̃ ꝓphiã texere. Vñ põt dicere illud Luce.i. Euãgelizo vob̃ gaudiũ magnũ qđ erit oĩ ꝑp̃lo. Tertio mõ dicit̃ q̃s euãgeliſta ſeu bonus nũcius rõe modi nũciandi.ꝛ h̃ eſt qñ nõ ſolũ nũciat bonũ:ſed etiã bono mõ:vicꝫ lucide ꝛ ornate. Et ſic ſub noĩe euangeliſte tangit̃ forma huiꝰ libri.Sciendũ tñ ꝙ duplex eſt forma libri.ſ. forma tractãdi ꝛ forma tractatꝰ. Forma tractãdi eſt modꝰ agẽdi ſeu loquẽdi:q̃ in h̃ libro eſt valde lucidꝰ ꝛ ornatꝰ. De claritate aũt eiꝰ dicit Hierony.in prologo ſup librum iſtũ de eſaia. Ita eñ vniuerſa xp̃i eccl'ieq; myſteria ad liquidũ proſecutꝰ eſt vt nõ putes eũ de futuro vaticinari:ſꝫ de p̃teritꝭ hiſtoriã texere. De ornatu ꝟo ipſiꝰ dicit in eodẽ prologo de eſaia. Sciendum ꝙ in ſmõe ſuo diſertꝰ ſit:q̃ppe vt vir nobilis ꝛ vrbane eloquẽtie:nec hñs q̃cq̃ꝫ in eloq̃o ruſticitatꝭ admixtũ.vñ accidit vt p̃ ceteris florẽ ſmonis eiꝰ trãſlatio nõ potuerit ꝯſeruare. Sic igit̃ forma tractãdi huiꝰ libri q̃ eſt idẽ qđ modus loq̃ndi:deſignat̃ ſub noĩe euãgeliſte.eo ꝙ talis modꝰ eſt optimꝰ:vtpote lucidꝰ ꝛ ornatꝰ.propter qđ dĩ.j.xl. Exalta vocẽ tuã q̃ euãgelizas hieruſalẽ. Ille eñ exaltat vocẽ ſuã:q̃ ornate ꝛ lucide ãnũciat ſuaꝫ intentionẽ. Forma ꝟo tractatꝰ eſt diuiſio libri:de q̃ dicet̃ lr̃am proſequẽdo. Cauſa ꝟo finalis huiꝰ libri tangit̃ ſub noĩe hieruſalẽ.Hier'l'm eñ in ſcriptura aliqñ accipit̃ pro eccl'ia militãte Apocal.xxi. Vidi ciuitatẽ ſanctã hier'l'm deſcẽdentẽ de celo ꝛc̃. Aliqñ ꝟo pro eccl'ia triũphãte. Galat.iiij. Illa q̃ ſurſuꝫ eſt hieruſalẽ libera eſt.Finis aũt huiꝰ libri duplex eſt. Vnꝰ propinquus.ſ.inſtructio ſeu edificatio eccl'ie militãtꝭ ſub noĩe hier'l'm deſignate. Propt̃ qđ dicit̃.j.lx. Surge illũinare hier'l'z q: venit lumẽ tuũ.i.prophetia Eſaie illũinãs totũ ſtatũ eccl'ie. Aliꝰ aũt eſt finis vltimꝰ ꝛ remotꝰ:vicꝫ ꝯſecutio ſupne beatitudinis i eccleſia triũphante:q̃ ꝑ hier'l'm intelligit̃.propt̃ qđ dicit̃.j.xxxiij. cap̃. Oculi tui videbũt hier'l'm ciuitatẽ opulentã tabnaculum qđ nequaq̃ꝫ vltra trãſferri poterit. Per prophetiã eñ Eſaie vidẽꝰ nũc ꝑ ſpeculũ ꝛ i enigmate:ſed poſtea in futuro lucide videbimꝰ ꝛ apte.quod nobis concedat ꝛc̃. Cap̃.i.

Viſio Eſaie.Hic accedendũ eſt ad formã tractatus q̃ eſt diuiſio libri:q̃ diuidit̃ in duas ptes.q: p̃ p̃mittit̃ q̃daꝫ breuis p̃fatio.ſcđo ſubdit̃ narratio:ibi. Audite celi. Circa libri huiꝰ expoſitionẽ intẽdo q̃ntum potero proſeq̃ ſenſũ lr̃alem vitãdo multiplicationẽ ꝑticulariũ ꝛ ꝯcordantiaꝝ.q: ꝑ talia magꝭ impedit̃ intellectꝰ hoĩs ꝙ̃ iuuetur. In locis ꝟo q̃ꝝ intellectꝰ a iudeis deprauat̃ intẽdo diutiꝰ imorari:ſicut ꝛ feci exponẽdo librũ pſalmoꝝ. Igit̃ in p̃fatione huiꝰ libri q̃ttuor manifeſtant̃. Primuꝫ eſt ordo huiꝰ libri inter alios libros canonicos cũ dicit̃ a Viſio.i.prophetia ꝑ qđ pꝫ ꝙ liber iſte in ordine libroꝝ prophetaliũ cõputat̃. Sciendũ tñ ꝙ viſio proprie dicta eſt cognitio prophetica q̃ fit in vigilia prout dictũ fuit diffuſiꝰ i principio libri pſalmoꝝ:vbi dictũ fuit de diuerſis gradibꝰ prophetie. Scđm eſt ſcriptor miniſterialis huiꝰ libri qui manifeſtat̃ h̃ ex duobus.ſ.ex nomine cũ dicit̃.
b Eſaie.q̃ inter alios prophas fuit notabilis ꝛ famoſus. Secũdo ex genere cũ dĩ. c Filij amos.ꝛ vt dicit Rab.ſa. iſte amos ꝛ amaſias rex iuda fuerũt fratres.ꝛ ſic Eſaias fuit de genere regio. vñ ꝛ dicit Hierony.in prologo:ꝙ fuit vir nobilis ꝛ vrbane eloquẽtie:vt ĩ.allegatũ eſt. Et ꝑ h̃ pꝫ ꝙ iſte amos eſt aliꝰ ab illo q̃ inter duodecim prophas ponit̃ tertiꝰ.q: ille fuit paſtor ꝛ ruſticanꝰ:vt habet̃ in principio ſue ꝓphie. Hoc ẽt pꝫ ꝑ lr̃as hebraicas q̃bus ſcribunt̃.q: amos pater Eſaie hꝫ primaꝫ lr̃aꝫ aleph ꝛ vltimã ſade.ꝛ iđ robuſtꝰ ĩterp̃tatur. Aliꝰ aũt hamos:hꝫ p̃mã lr̃aꝫ ayn ꝛ vltimã ſamech.ꝓpter qđ aũl ſus interp̃tat̃. Tertiuꝫ qđ in hac p̃fatiõe manifeſtat̃ eſt pp̃l's cui Eſaias ꝓphauit cũ dicitur d Sup iudã ꝛ hier'l'm ita ꝙ ꝑ hier'l'm q̃ erat ciuitas metropolis intelligit̃ rex ꝛ ſacerdos ſũmus aliiq; ſacerdotes notabiles:ꝛ ceteri ibidẽ habitãtes. Per iudã ꝟo reliquꝰ pp̃l's de regno iude.qđ ẽ:regnũ duaꝝ tribuũ. Quartũ aũt eſt huiꝰ ꝓphie tp̃us cũ dicit̃. e In diebꝰ oſye ꝛc̃. Tp̃e eñ huiꝰ regis cepit ꝓphetizare.ſꝫ aũt tp̃e manaſſe filij ezechie ꝓphetauerit:tñ de tp̃e eiꝰ non facit mẽtionẽ.tũ q: ille peſſimꝰ fuit in cultu ydoloꝝ ꝛ in occiſiõe ꝛ ꝑſecutione inocentiũ.vt habet̃.iiij.Reg̃.xxi.tũ q: ab eo occiſus fuit:eo ꝙ peccata ipſiꝰ ꝛ pp̃li arguebat.ꝛ ad colorandũ ſuã maliciã fecit eũ adduci corã ſe:vt habet̃ in q̃daꝫ libro hebraico q̃ vocat̃ iebhamoth.ꝛ dixit ei:dñs dixit Moyſi. Nõ videbit me hõ ꝛ viuet: Exo.xxxiij. Et tu dixiſti. Vidi dñm ſedentẽ ſup ſoliũ excelſũ,vt habet̃.j.vi. Itẽ Moyſes dixit Deutro.iiij. Nõ eſt alia natio tã grãdis q̃ habeat deos appropinquãtes ſibi:ſicut dñs deꝰ noſter adeſt oĩbus obſecratiõibꝰ nr̃is. Et tu dixiſti. Inuocate eũ dũ ꝓpe eſt.j.lv.ꝑ h̃ inſinuãs ꝙ parũ ſit nobis ꝓpinquꝰ.ꝛ ſic ꝯdemnauit eũ ad mortẽ.ꝛ tũc ꝓpha inuocauit dñm:q̃ aperuit cedrũ in illo loco exñteꝫ:ꝛ intra ſe occultauit ꝓpham.ſꝫ Manaſſes h̃ miraculo nõ fuit retractꝰ a malicia ſua:ſed vna cũ arbore fecit eũ ſecari ſerra f Audite.h̃ ꝯſequẽter ponit̃ narratio. Circa qđ ſciendũ ꝙ intẽtio huiꝰ ꝓphie eſt narrare xp̃i myſteriuꝫ.vt dictũ eſt.ſ. qđ q̃dẽ myſteriũ fuit ad deiectionẽ ſupboꝝ ꝛ exaltationẽ humiliũ.ſic dicit̃ i cantico btẽ ꝟginis Luc.i. Depoſuit potẽtes de ſede:ꝛ exaltauit humiles. Propt̃ qđ ſanctus ſymeõ Luc.ij.dixit. Ecce poſitꝰ eſt hic i ruinã ꝛ reſurrectionẽ multoꝝ in iſrl'. Et iđ Eſaias denũciãdo ꝛ ſcribẽdo xp̃i myſteriũ ſimul denũciat ꝛ ſcribit deiectõꝫ peccatoꝝ ſupbiẽtiũ ꝛ ſe extollẽtiũ ꝛ erectiõꝫ humiliũ ꝛ iuſtoꝝ. Et ſm̃ h̃ ꝓceſſꝰ huiꝰ libri in duas ptes diuidit̃. Q: p̃ cũ xp̃i myſterio d̃ſcribit̃ peccatoꝝ deiectio.ſcđo iuſtoꝝ erectio. Scđa incipit.xl. Conſolamini ꝛc̃. Prima in duas.q: p̃ cũ ꝑtinẽtibꝰ ad xp̃i myſteriũ deſcribit̃ punitio peccatoꝝ q̃ntũ ad diuerſos pp̃l'os ſpẽaliter.ſcđo q̃ntum ad oẽs generaliter.xxiij.c. Prima in duas.q: p̃ ponit̃ punitio q̃ntuꝫ ad iudeos.ſcđo q̃ntuꝫ ad pp̃l'os extraneos.c.x.ibi. Ve aſſur ꝟga.ꝛc̃. Prima adhuc in duas.q: p̃ cũ myſterio xp̃i deſcribit̃ punitio regni iude:ſiue duaꝝ tribuũ. Scđo eiꝰ liberatio a ꝑſecutiõe duoꝝ regũ vt poſt vinũ mortificatiuũ apponat̃ oleũ lenitiuũ. Scđa pars incipit.vij.c. Et factũ eſt. Prima in duas.q̃ a primo ponit̃ ꝓphie denũciatio.ſcđo eiuſdẽ ꝯfirmatio.vi.ca. Prima adhuc in duas.q: p̃ deſcribit̃ regni iude punitio.ſcđo ꝑ aduentũ xp̃i eccleſie ꝓmotio.ca.ſequenti. Sciendũ tñ ꝙ hec diuiſio nõ eſt ita p̃ciſa: q̃n mẽbra diuiſiõis coincidãt frequẽter:ita qđ in vna p̃te dicit̃:ponitur etiã in alia.ſꝫ aliis ꝟbis ꝛ alio mõ.ꝛ idẽ eſt dicendũ de aliis ſubdiuiſiõibus:q̃ fient ꝓ magna parte. Pñs aũt.c.in duas ptes diuidit̃ q: p̃ oſtendit̃ pp̃l's puniendus ꝓ peccatis in deũ.ſcđo ꝓ peccatꝭ in ꝓximũ:ibi. Quomõ facta eſt. Prima in tres: q: p̃ oſtenditur pp̃li culpa Scđo ſubdit̃ pena:ibi. Terra veſtra. Tertio ꝯſulit̃ medela.ibi: Audite ꝟbum. Circa primũ declarat̃ primo peccati grauitas.ſecũdo incorrigibilitas:ibi. Super q̃. Circa primũ dicit. f Audite celi.i. angeli q̃ ſunt ciues celeſtes. g Et auribꝰ ꝛc̃.i. homines habitãtes in ea.vtrãq; eñ naturã.ſ.angelicã ꝛ humanã voluit habere in teſtem.
h Quoniã dñs ꝛc̃.cuius verbũ attente eſt audiendũ. Quid aũt dixit ſubdit̃. i Filios enutriui.ſ.pp̃l'm iſrl':paſcẽdo mãna in deſerto ꝛ terrã lacte ꝛ melle fluentẽ ei ꝯferendo. k Et exaltaui. regnum

turo q[n] ſcit me ob hoc in peregrine lingue eruditõe[o] ſudaſſe:ne iudei de[p] falſitate ſcripturaꝝ eccl'iis eiꝰ diutiꝰ inſultarent.[q]

Explicit prologus. Incipit argumentum.

Saias in hier'l'm nobili genere ortus eſt. Ibiq; ꝓphetauit ſub manaſſe rege ſectꝰ in duas ptes occubuit. Sepultuſq; eſt ſub quercu Rogel:iuxta trãſitũ aquaꝝ:q̃s olim ezechias rex iacto obſtruxerat pulvere. Explicit argumentũ.

Incipit Eſaias ꝓpheta. Ca.i.

Viſio[a] eſaie[b] filii amos[c]: quã vidit ſup[d] iudam ꝛ hieruſalẽ in[e] diebus ozie ioathan achaꝫ ꝛ ezechie regũ iuda. Audite[f] celi ꝛ[g] auribꝰ ꝑcipe terra: quoniam[h] dominus locutus eſt:filios[i] enutriui ꝛ exaltaui[k]